

Kitaplar kimiň bähbidini arayar?

Category: Kitapcy, Nukdaýnazar

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Kitaplar kimiň bähbidini arayar? Has Türkmeniň Nukdaýnazar sahypasy üçin ýörite çykyşy

Ýekşenbe, 11.06.2023 ý.

Talyp Annabeg Aýmakowanyň kitap hakdaky «Günümüziziň modasy näme?» ýazgysy käbir agzalaryň arasynda uly seslenme döretdi. Annabegiň gozgan käbir pikirleri bilen özümem ylalaşamok welin, her döwrüň bir modasynyň bolýandygy, özem kitap okamagyň hem şolar ýaly moda bolandygy hakykat. Häzir haýsy goşgusydygy anyk ýadyma düşenok, ýöne K.Gurbannepesowyň bir goşgusynda myhman otagyny aňrybaş mebelleri we şol mebelleri daşy ýalpyldawuk owadan kitaplar bilen bezän biriniň ol kitaplary diňe owadanlyk üçin goýandygyny, ony okamag-a beýlede dursun, eliňi hem degirmeli däldigini, munuň diňe gelen myhmanyň gözüne öý eýesiniň kitap okaýan adam ýaly görnüş bermegi üçin şeýdilendigi çeper suratlandyrylýardy. Diýmek, belli bir döwür bizde kitap okamak hem moda bolan eken...

Annabeg bilen ýene bir ylalaşmaýan zadym – köpçülikleýin çäreler bilen ýaşlary kitap okamaga çekmek.

Kitap okamak şahsy lezzet we isleg meselesi. Haýsydyr bir çäre bilen, hatda pul beribem islegi ýok adama kitap okadyp bolmaz. Kitap diýlende, ýüregiň şoňa tarap telwas urmasa, näme etseň

et, netije bermez.

Kitap okamaly diýlende, ýene bir ýerde ýalňyşýarys: kitaby halkyň ýüz prosentini okamalydyr öýdýäris. Ylaýta-da ýazyjy-şahyrlarymyzda şeýle hyýalbentlik bar. Hatda şeýle pikire beýik şahyrymyz Magtymgulyda-da gabat gelmek mümkin. Ýogsam bolmasa, olam «Sözüm aňlan ýok diýp, ümsüm oturma, Jahan giňdir, çendan bilende bardyr» diýip, jowranyp ötmezdi.

Teatr sungatynda şeýle ölçeg bar: dünýäniň medeni taýdan ösen iň uly şäherlerinde-de teatryň binasy şäher ilatynyň 2%-ine niýetlenip gurulýar. Bizde şol ölçege eýerilýärmik? Meniň pikirimçe eýerilenok. Eger eýerilýän bolsa, boş tomaşaçy zallaryny esgerlerden, okuwçylardyr talyplardan emeli ýagdaýda doldurjak bolup ýörmezdik. Ülnüsizligimizi, ölçegsizligimizi teatr binalarynyň üçüsiniň bir ýerräkde, hatda ikisiniň ýanaşyk duranlygyndanam bilip bolýar. Ýene biri şäher ilatynyň merkezinden allaowarada – aýakýeterden daşdaky Arçabil şaýolynyň ugrunda...

Teatr tomaşaçysynyň çäkli möçberiniň bolşy ýaly çeper edebiýatyň hem çäkli okyjysy bolýar. Bolaýmaly. Günbatarda meşhur bolan şeýle aýtgý bar: «Sungat – sungat üçindir».

Ýene bir zat: Biziň ýazyjy-şahyrlarymyzyň köpüsi kitap diýlende çeper edebiýaty göz önüne getirýär. Bir küştçi Magtymgulydan, Ferdöwsiden, Puşkinden, Ezizowdan ýeke setir okamanam ömrüni ötürip biler, ýöne ol küşt oýnuna degişli ähli ýazylan kitaplary waraklap çykandyr. Bir agronom edebiýat teoretiginiň halaýan Tolstoýyndan, Dostoýewskisinden, Kafkasyndan, Kamýusyndan we şuna meňzeşünden bihabar bolsa-da, öz ugruna degişli edebiýatlary setirme-setir ýatdan bilýär. Eýsem biz olary çeper sözden aňlamaýar diýip, jahyl yglan etmelimi, sowatsyz saýmalymy? Eger şeýle bolsa, küştçiniň gözi bilen alsak, haýsydyr bir ýazyjy-şahyr küşt oýnuny oýnap bilmeýänligi üçin kim bolýar?

A.Áymakowanyň ýazgysyna seslenen başga bir okyjynyň pikirleri meni geň galdyrdy. Hamana, «islendik awtoryň islendik kitaby hökmany ýagdaýda awtoryň şahsy bähbidini aralarymyş». Ýokmy şeýle awtorlar? Bar, kän. Diňe öz bähbidini aramak üçin däl, diňe bir adamy şöhratlandyrmak üçinem kitap ýazyp ýörenler gyt

däl. Emma saňa akyly-huş, paýhas berlipdir, agy garadan saýgarma ukyby berlipdir.

Sosial mediýadan meşhurlyk gözleýän we gözleýän «meşhurlygyny» tapandyryn öýdýän käbir telli-pelli populist ýaş şahyrlar galam ujundan baýamalydyr, dokuzyňy düzläp bolýandyr öýdýärler. Bular ýalylar turuwbaşdan bir zada nädogry düşünýärler. Döredijilik ýoly dokuzy düzüwiň ýoly däl. Bu ýol – ýa akly kemteriň, ýa bagty kemteriň ýoly. Mundan baýlygam, meşhurlygam gözlenmeýär. Gözleýän bolsa, ol eýýäm şahyr däl.

Ýazyjy-şahyr hökmünde hem, okap bagta ýeterin, durmuşdaky hemme bähbidine jogap taparyn öýdýän okysyjynyň bolandan bolmany ýeg.

Bu ýalançy dünýä, bu alasarmyk durmuş ozalybetinde hiç kime ölümsizligi, sagdynlygy, bagty, eşreti, bol-elinligi wada bermändir. Biz näme üçin onda hassa düşeginde ýatan wagtymyz okan kitaplarymyzdan peýda gözlemeli? Kitaplar nämüçin okyjysyny dert-keselden, bela-beterden saklama missiýasyny boýnuna almaly?

Allanyň pygamberleri Musa, Dawut, Isa, Muhammet Töwrat, Zebur, Injil, Kuran ýaly ylahy kitaplar eline inendigine garamazdan ynsan oglunyň maňlaýyna ýazylan takdyrdan aman galdyrmadyň diýip kime şikaýat etmeli, kimden nägile bolmaly? Hudaýamy, gelen kitaplaramy, kitaplarda ýazylanlaramy? Ylahy kitaplarda ýazylanlar kimiň bähbidini araýardy?

Hakdan inen kitaplar külli adamzadyň bähbidi üçin haýsy ýoldan ýöremelidigini görkezýän bolsa, hakdan içen ýazyjy-şahyryň, akyldaryň galamyndan çykan kitaplaram adamzadyň bähbidi üçin awtorynyň şirin janyndan, saglygyndan, gyzyldan gymmat wagtyndan we gaýry şahsy bähbitlerinden geçip ýazylan kitaplardyr. Muňa hiç hili şek-şübhe bolup bilmez. Nukdaýnazar